

BORSODI SZEMLE

TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ FOLYÓIRAT

A TARTALOMBÓL:

LEHOCZKY ALFRED: A szocializmus és a társadalmi
egyenlőség

BARTA IMRE: A gazdaság és a politika kapcsolatáról

SZABÓ MIKLÓS: A jogászképzés társadalmi
funkciójáról

STIPTA ISTVÁN: A miskolci jogakadémia működésének
első évtizede

KISS GYULA: A jogi oktatás megyénkben

XXX. évfolyam

1985., 2. szám

Ára: 16 forint

A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG TAGJAI:

DR. ASZÓDI IMRE
BOZSIK SÁNDOR
DR. HEVESVÁRI IMRE
KOVÉR ÁRPÁD
DR. KUN LÁSZLÓ (felelős szerkesztő)
DR. LAKATOS IMRE
DR. NOVÁK ISTVÁN
PORKOLÁB ALBERT (a szerk. biz. elnöke)
SERES JÁNOS
SÓLYA LÁSZLÓ
DR. SZABADFALVI JÓZSEF
H. SZABÓ BÉLA
SZABÓ LÁSZLÓ (szerkesztő)
SZÜCS FERENCNE
TÓTH PÁL

Borsodi Szemle

A TIT Borsod megyei Szervezete, a megyei és a városi tanács
ismeretterjesztő folyóirata

Szerkesztőség: 3530 Miskolc, Széchenyi út 16.

Felelős szerkesztő: **DR. KUN LÁSZLÓ**

Kiadja a Borsod megyei Lapkiadó Vállalat, 3527 Miskolc, Bajcsy-Zsilinszky út 15. szám.
Felelős kiadó: Veres Mihály. – Terjeszti a Magyar Posta – Előfizethető: bármely posta-
hivatalnál, a kézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben és a posta Központi Hírlap Irodánál
(KHI, 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül, vagy postautalványon, valamint
átutalással a KHI 215–96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj egy évre 48.– Ft.
Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. – Készült a Borsodi Nyomdában,
Miskolcon. Felelős vezető: Wirth Lajos. ISSN 0520–626. X. Index: 25 905

Stipta István:

A miskolci jogakadémia működésének első évtizede (1919—1929)

Az első világháború előtt hazánk legnépesebb és talán legnépszerűbb jogakadémiája Eperjesen működött. Az ország szellemi és földrajzi középpontjától — a tudományos műhelyekre nézve — sokszor üdvös távolságban megtartotta erősen ellenzéki, protestáns hagyományait, tanárai (köztük *Berzeviczy Albert*, *Horváth Ödön*, *Vécsey Tamás*, *Erekly István*) országos tekintélyű tudósok voltak. Az evangélikus kollégiumot, amely teológiai, jogakadémiai fakultásokból, a főgimnáziumból és tanítóképzőből állt, egyházán kívül Eperjes városa és Sáros vármegye is támogatta. Anyagi segítségükkel érhatték el, hogy 1914-ig a jogi karon 9 tanszék működött, míg a kassai állami jogakadémia csak nyolcat tartott fenn. Hallgatóinak létszáma az 1912/13-as tanévben 359 volt. Az első világháborút közvetlenül megelőző éveket a kollégium akkori kiadványai az 1665-ben alapított ősi intézmény legeredményesebb korszakának nevezték.

I.

AZ EPERJESI JOGAKADÉMIA MISKOLCON

A nagymúltú jogakadémia, *Kossuth* Lajos kedvelt alma matere 1918 októberében válságos helyzetbe került.

Az önálló Csehszlovákia létrejötte (október 28.) és a szlovákok elszakadását kimondó túróczsentszentmártoni határozat (október 30.) utáni zavaros politikai helyzetben jövője bizonytalanná vált. A magyar közigazgatás egy ideig még Eperjesen is a helyén maradt és az oktatás is tovább folyt. A magyarság többsége reménykedett a békekonferencia kedvező döntésében.

Mikler Károly, az eperjesi jogakadémia dékánja feltehetően korán rájött arra, hogy a főiskola csak magyar területre áttelepülve folytathatja munkáját. A jogakadémia áttelepítése — még az adott időszak bizonytalanságait leszámítva — sem volt egyszerű feladat. Az intézmény egyházi jellege miatt mindenképp az evangélikus egyházkerületi főhatóság beleegyezése kellett, elengedhetetlen volt továbbá a magyar kultuskormányzat és az eperjesi kollégium ősi pártfogóságának támogató hozzájárulása. Végül keresni kellett egy várost, amely befogadja és anyagilag is támogatja a szélnek eresztett tanári kart és hallgatóságot.

Az első két feltétel gyorsan teljesült. Mikler Károly az 1918. december 5-i budapesti egyházi konferencián hamar egyezsége jutoit *Geduly* Henrik evangélikus püspökkel. Megállapodtak, hogy — mindjárt másnap — együtt kéri az áttelepítési engedélyt *Lovász* Márton vallás- és közoktatásügyi minisztertől. A miniszter a kéréshez rögtön hozzájárult, sőt megígérte, hogy az államségélyt a jogakadémia új helyén is megkapja, és hivatala a költözés költségeinek egy részét is fedezni fogja.

Feltehetően már ekkor szöbakerült a jogakadémia új helye: mindenesetre Mikler Károly az írásos miniszteri ígérettel a kezében, december 7-én már Miskolcon tárgyalt *Szentpáli* István polgármesterrel és *Lichtenstein* László városi főispánnal a főiskola befogadásának feltételeiről. Az írásos visszaemlékezések szerint a két vezető örömmel fogadta a lehetőséget, és nyomban megfelelő épületet és évi 25 000 korona támogatást ígért. A gyors döntést a város törvényhatósági bizottságának december 19-i ülése lényegében jóváhagyta, kissé óvatossabban nyilatkozott azonban a támogatás nagyságáról, amennyiben a város „anyagi eszközeihez mért” pénzbeli segítséget szavazott meg.

Az eredményes tárgyalásai után Eperjesre érkező déként kínos meglepetés érte; a kollégium pártfogósága ugyanis elzárkózott az áttelepítéstől. A döntésben — az ősi intézményhez való érthető ragaszkodáson túl — szerepet játszott az a Felvidéken akkor általánosan elterjedt vélemény is, miszerint Miskolc is átkerül Csehszlovákiához.

Az 1918. december 28-át követő napokban, miután a politikai helyzet világosabbá vált, Eperjes vezetői kijelentették, hogy a jogakadémia nem folytathatja működését. A kijelentésnek a városba bevonuló cseh katonaság nyomatékot is adott — tisztjeit a kollégium épületében szállásolta el, majd néhány nap múlva (nem tudni miért) a kollégium valamennyi tanárát rövid időre letartóztatták. Az incidens sürgette az áttelepülést; ráadásul elterjedt a kassai, és a már korábban is Miskolcra törekvő sárospataki jogakadémia esetleges Miskolcra költözésének híre is.

Miskolc vezetői azonban tartották magukat korábbi, lekötelező ígéretükhöz. Az eperjesi jogakadémia dékáni hivatala 1919. január 18-án értesítést kapott, hogy a város várja a főiskolát, és biztosítja számára az akkori városháza II. emeletének néhány helyiségét. Az értesítés vétele után *Geduly* Henrik püspök sajtó felelősségére, „az egyházkerületi közgyűlés utólagos jóváhagyásának reményében” [1] elrendelte, hogy a béketárgyalások befejezéséig az akadémia Miskolcon működjön tovább és hivatalosan a következő elnevezést viselje: „A tiszai ágosthai hitvallású evangélikus egyházkerület eperjesi kollégiumának jogakadémiája — *ideiglenesen* Miskolcon!”

Az átköltözésre még egy hónapot kellett várni. A kollégium igazgatótanácsának 1919. március 4-i ülésén a csehszlovák kormány tanügyi referense kifejtette, hogy az eperjesi kollégium teológiai fakultása feleslegessé válik, mert a pozsonyi egyetemen teológiai kart alakítanak. A kormányképviselő az eperjesi jogakadémia fenntartását sem tartotta indokoltnak. [2] Az áttelepítéshez — ígérte — az országos és helyi hatóságok hozzájárulnak, a hadizsákmánynak minősülő ingóságok kivételével lehetővé teszik a jogakadémia vagyonának elvitelét is.

HARC. AZ ANYAGI TAMOGATÁSÉRT

Miskolc városa 1919. március 14-én fogadta az átköltözőket. A korábban megígért helyiségeket nem tudták rögtön biztosítani. A Városház tér (akkori) 14. számú épületének II. emeletén néhány szobát kaptak átmeneti otthonként. A jogakadémia csak egy évtized múlva jutott méltó környezethez Miskolcon.

* A Tanácsköztársaság ideje alatt a jogi főiskola nem működött. Az áttelepült tanárok nem azonosultak a kommun céljaival. Amikor például a sárospa-

taki jogakadémia igazgatósága felvetette, hogy a két intézmény közösen alakítson egy munkásegyletetet Miskolcon, a dékán a tervet irreálisnak tartotta. *Bruckner Győző* visszaemlékezései szerint [3] később a miskolci vöröskatonák parancsnoka arra kérte a tanárokat, hogy hetenként kétszer tartsanak „öntudatosító szociológiai előadásokat” a tisztek és altisztek részére. A tanári kar erre sem volt hajlandó, sőt rövidesen valamennyien elhagyták Miskolcot.

Az intézményben 1919. október 1-én indult meg az oktatás. A nehezen induló, de később lendületet vett tevékenységet az 1921. június 13-án kiadott vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet zavarta meg. Eszerint az állam a jogakadémiákra a jövőben kinevezett vagy ott megválasztott tanárok részére nem ad államsegélyt. A rendelet visszavonására irányuló többirányú [4] (eredménytelen) próbálkozás után az evangélikus egyházkerület vezetői és a tanári testület Borsod vármegye és Miskolc segítségét kérte. A kar további (ön)fenntartását — az Eperjesen korábban már gyakorlatban volt — tanszéki támogatás alapján képzelték el. Az elgondolás szerint Miskolc város fedezné 3, Borsod vármegye egy tanszék költségeit, míg az evangélikus egyházkerület és a miskolci egyházközösség 2 tanszék patrónusi feladatait látná el. További három tanszék költségeit a befolyó tandíjak biztosítanák.

Klebensberg Kúnó, a kultusztárca új vezetője — az ország súlyos pénzügyi helyzetére és a köztisztviselők számának kényszerű csökkentésére hivatkozva — azután 1923. szeptember 1-től megszüntette a felekezeti jogakadémiák anyagi támogatását. A rendelet visszavonására irányuló többirányú [4] (eredménytelen) próbálkozás után az evangélikus egyházkerület vezetői és a tanári testület Borsod vármegye és Miskolc segítségét kérte. A kar további (ön)fenntartását — az Eperjesen korábban már gyakorlatban volt — tanszéki támogatás alapján képzelték el. Az elgondolás szerint Miskolc város fedezné 3, Borsod vármegye egy tanszék költségeit, míg az evangélikus egyházkerület és a miskolci egyházközösség 2 tanszék patrónusi feladatait látná el. További három tanszék költségeit a befolyó tandíjak biztosítanák.

Borsod vármegye „szomorú pénzügyi helyzetére” hivatkozva nem vállalta a felajánlott politikai és közjogi tanszék támogatását. (Eperjesen ezt a tanszéket Sáros megye tartotta fenn.) Miskolc megértőbbnek mutatkozott; a helyiségek biztosítása, a fűtés-világítás költségein kívül vállalta a három tanszék összes illetményeinek fizetését. A támogatás kérdésével foglalkozó városi testületi ülések vitáiból kiderült, hogy számukra a jogakadémia megtartása „szerfelett fontos kulturális és presztízs-érdék” volt. A város akkori polgármestere, *Hodobay Sándor* (egykori eperjesi diák) többször hangoztatta, hogy Miskolcot kultúravarossá szeretné tenni, ez pedig főiskola nélkül elképzelhetetlen. A materiálisabb gondolkodású miskolciak pedig azzal érveltek, hogy a jogakadémiának akkor nyújtott 6 millió (inflációs) koronátámogatás a város költségvetésének csak 0,8 százaléka. Ráadásul az összeg többszörösen megtérül, hiszen a jogakadémia hallgatóinak elhelyezése, élelmezése révén a város iparosai és kereskedői közel 60 millió koronához jutnak. Az 1922–23-as tanévben a jogakadémián már 51 miskolci hallgató tanult, érdekükben is indokolt volt az anyagi áldozat.

Az évenként kiutalt és mindig miniszteri jóváhagyásra szoruló segély helyett a város és a jogakadémia szerződést kötött egymással. A megállapodás stabilizálta a jogakadémia anyagi helyzetét és hosszabb távra megszabta a város-hoz való viszonyát is. A ma már kissé szokatlannak tűnő egyezségben Miskolc továbbra is vállalta három tanszék fenntartását. Városi patronátus alá került a magyar törvénykezési jogi, kereskedelmi és váltójogi; a magyar közigazgatási, pénzügyi jogi; végül a közgazdaság, pénzügytan és statisztikai tanszék. Ha a fenti tanszékek megüresednek — a szerződés szerint — nyilvános pályázatot kell hirdetni. A jelentkezőkből a tanári kar három jelöltet választ és ezt a névsort terjeszti a döntésre jogosult tanárválasztó bizottság elé. A bizottság nyolc tagból áll, négyen a várost képviselték, három delegátust az egyházkerület küldött. A bizottság élén a mindenkori egyházkerületi felügyelő vagy püspök állt, akinek azonban csak szavazategyenlőség esetén volt szavazati joga. Sze-

mélyi kérdésekben tehát a „lehetőleg protestánsok közül választandó” városi megbízottaknak volt meghatározó szerepe.

A jogakadémia tanárai a szerződésben kötelezték magukat a „tényleges és állandó” miskolci működésre. A város további feltétele volt, hogy — mivel az evangélikusok aránya Miskolcon csak 10 százalék volt — a tandíjat, beiratkozási és vizsgadíjat a felekezettől függetlenül állapítsák meg, továbbá, hogy az összes tandíjkezdvezmény 3/8-ad része a miskolci illetékességű, „szegényebb sorú” hallgatókat illesse. [5]

KÜZDELEM A MEGSZÜNTETÉS ELLEN

Az államszegély megvonása után a kultuszminisztérium felszólította a felekezeti jogakadémiák fenntartó hatóságait, hogy a „szellemi proletariátus” csökkentése érdekében szüntessék meg, de legalább csökkentsék azok működését. *Klebelsberg* Kúnó álláspontja szerint a felekezeti oktatás „egész Európában túlélte magát”, a jogi és államtudományi képzés pedig csak egyetemi szinten képzelhető el a kor kívánta színvonalon.

A jogakadémia tanárai bátor hangú rőpiratokban szálltak szembe ezzel az állásponttal. [6] Az érvek nem hatották meg a minisztériumot, amely az 1925—26-os tanévtől kezdődően radikálisan (80-ról 40-re) csökkentette az első évfolyamra felvehető hallgatók számát. Hasonlóan érzékeny csapás volt a jogakadémiákra a köztisztviselői pályára minősítő államvizsgáztatási jog megvonása is.

Az 1927. augusztus 24-én tartott egyházkerületi közgyűlés törvénytelennek minősítette a rendelkezéseket és utasította a jogakadémia dékánját, hogy a miniszter szabta felvételi keretszámot hagyja figyelmen kívül. Az így kialakult kisebbsajta közjogi „háború” során *Klebelsberg* Kúnó „renitensnek” nevezte az egyházkerület határozatát; a Pesti Napló augusztus 25-én megjelent válaszában *Geduly* Henrik kijelentette: egy jöttányit sem enged a (most megsértett) 1791: XXVI. tc-ben biztosított főiskola-fenntartó jogából. Az evangélikus egyház legmagasabb hazai testületi szerve, az egyetemes közgyűlés is megtárgyalta a jogakadémia létkérdését. A miskolci főiskola fenntartását „közegyházi és nemzeti” ügynek nyilvánította, kiemelve az itteni tanári kar kiemelkedő munkásságát és a felvidéki magyarság körében kifejtett nélkülözhetetlen kultúrmisszióját.

Miskolc képviselői, a város törvényhatósági bizottságának 1927. szeptember 29-i közgyűlésén szokatlan élességgel foglaltak állást a jogakadémia megszüntetése ellen. [7] *Hodobay* Sándor polgármester keserűen panaszolta, hogy míg Pécs, Szeged, Debrecen kultúrtörökvései mindig erős kormánytámogatást élveztek, addig Miskolcnak mindent a maga erejéből kellett megteremteni. A kultuszminiszterhez felterjesztett tiltakozó felirat felemlíti, hogy a város többször akart már főiskolát, de sohasem kapott. Amikor végre „a végzet szomorú intézkedése folytán úgyszólván véletlenségből” hozzájutott, el akarják venni tőle. A város ragaszkodik a főiskolához, mert az számára kulturális okból nélkülözhetetlen és gazdaságilag is hasznos.

A jogakadémia fenntartásában érdekelt harmadik tényező a pártfogósági testület volt. Amikor a tiszai evangélikus egyházkerület 1928. május 2-i közgyűlése újra állást foglalt a jogakadémia fenntartása mellett, arra hivatkozott, hogy a megszüntetést egyébként is csak az ősi pártfogóság mondhatná ki. *Bruckner* Győző beható egyházjogi kutatások alapján ugyanis kimutatta, hogy „az eperjesi evangélikus kollégium tulajdonosa és fenntartója az ősi pártfogóság volt.” [8] Az 1912-es pártfogói névsor alapján több, főleg egyházjogi szempont alapján újra összeállítottak tehát egy testületet, amelyet illetékesnek nyilvánítottak a státuskérdés eldöntésére. A testület a jogakadémia további fenntartása mellett foglalt állást.

A főiskola létjogosultságának elismertetése terén fontos szerep jutott a volt eperjesi diákok által Budapesten 1926-ban alapított Diákszövetségnek is. Az

egykori és híressé lett hallgatók, volt eperjesi tanárok (így többek között *Berzeviczy* Albert, az MTA elnöke, *Ereký* István, az MTA levelező tagja, *Horváth* Ödön, a közigazgatási bíróság tanácselnöke, *Horvay* Sándor felsőházi tag, *Papp* József, a budapesti ügyvédi kamara elnöke) többször kifejezték az eperjesi hagyományokat átörökítő miskolci jogakadémia iránti ragaszkodásukat. *Berzeviczy* Albert ötvenéves írói jubileumának ünnepére a miskolci jogakadémián megjelent emlékkönyv — a bizonyára meglevő őszinte tiszteleten túl — bevallottan a nagy tudós ragaszkodásának erősítését is célozta.

A jogakadémia tanárai tudták, hogy az országos, tudományos és társadalmi szervezetekben kifejtett aktív tevékenység nemcsak egyéni presztízshasználattal jár, hanem újabb pártfogókat jelent az intézmény számára. Ilyen céllal szervezték meg 1930-ban Miskolcon a Magyar Statisztikai Társaság, egy évvel később a Magyar Történelmi Társaság vándorgyűlését. A Magyar Külügyi Társaság, amelynek tagja volt a fél tanári kar, miskolci kezdeményezésre — országos publicitás mellett — sűrűn elmélkedett a jogakadémia nemzetközi jogi helyzetéről.

A főiskola tanárai korábbi külföldi kapcsolataikat is igyekeztek a „jogakadémiai létkérdés” érdekében felhasználni. A húszas évek második felében (1926-ban) *Bruckner* Győző dékán azért utazott Svédországba, hogy az uppsalai érsek támogatását megnyerje. Az érsek — aki egyébként az ökumenikus mozgalom ismert vezetőjeként — nemzetközi tekintélyű személyiség volt, úgy vélte, hogy a miskolci jogakadémia megszüntetése a „svéd nemzetnél is visszatevészt szülne”. A nyilatkozatot a Budapesti Hírlap 1926. szeptember 1-i száma is közölte.

A másik jelentős „diplomáciai” lépés *Hindenburg* megkeresése volt. A német birodalmi elnök 80. születésnapjára 1927. október 5-én küldött távirat [10] szerint a „Miskolcra menekült jogakadémiát a német nemzethez eltephetetlen szálak” fűzik. A régi eperjesi kollégium első rektora, *Pomarius* Sámuel Németországból jött és a „felsőmagyar csonkaegyetem” tanárai is hosszú ideig német származásúak voltak. Az üdvözlőtáviratban megemlézték, hogy a világháború során az eperjesi kollégium tanárai és hallgatói nagy számban harcoltak az ünnepelt „főparancsnoksága” alatt. Végül, miután a miskolci jogakadémia „létét veszedelem fenyegeti és szomorúan kell látnia régen szerzett jogainak csorbítását”, kéri a „hatalmas német birodalom fejének” érdeklődését az ország egyetlen evangélikus főiskolájának „sorsa és és jövője” iránt.

Az elnök válaszelevelében a jogakadémia fejlődését „szívből kívánta”. *Bruckner* Győző szerint a budapesti német követ röviddel ezután látogatást tett *Klebelsberg* Kúnónál és a jogakadémia sorsa felől érdeklődött. A volt dékán egyébként mindvégig reális, kényesebb kérdésekben is célzatosság nélküli visszaemlékezése e látogatásnak tulajdonítja a jogakadémiákkal kapcsolatos békülékenyebb miniszteri álláspontot. [11] Mindenesetre tény, hogy ettől kezdve a kultuszminiszter nyilvánosan csak a működés átmeneti időre szóló felfüggesztésére kapacitálta a fenntartó hatóságokat, sőt azt is megígérte, ez esetben az egyháznak kárpótlást, a tanároknak méltó elhelyezést biztosít. Minisztersége idejének végén még egy „titkos” kísérletet is tett a jogakadémia tanárainak megnyerésére. Mindhárom felekezeti jogakadémiára küldött egy-egy egyetemi tanárt, akik korábban jogakadémián tanítottak. A bizalmas küldetés célja az volt, hogy a jogakadémiák tanárait állásuk feladására bírják. Miskolcra *Moór* Gyula jött, aki kifejtette, hogy az itteni főiskola tanárainak jelentős irodalmi munkásságát figyelembe véve, a miniszter innen venne át legtöbb (3, esetleg 4) személyt az egyetemre, és a többiek is megfelelő állásokat kapnának. A tanárok nem fogadták el a javaslatot.

A jogi felsőoktatás régen ígért reformja ekkor elmaradt. *Klebensberg Kúnó* hivatali utóda újra felemelte a hallgatói létszámot. Az 1930—31. tanév megnyugvást hozott a jogakadémia oktatóinak.

II.

TANÁROK, TÁRGYAK, HALLGATÓK AZ ELSŐ NÉGY ÉVBEN

Az 1919. október 5-én Miskolcon tartott első tanári ülésnek három résztvevője volt: *Mikler Károly* dékán,

Maléter István és *Sztehlo Zoltán*. Rajtuk kívül még *Obetkó Dezső* jött át Eperjesről. Ők négyen kezdték előadásukat 1919. október 16-án Miskolcon a nehezen összeverbuvált, kis számú hallgatóság előtt.

Az 1919—20. tanév első félévének tárgyai és a heti óraszámok:

- Közgazdaságtan (5)
- Magyar közigazgatási jog (4)
- Jogbölcészet (6)
- Művelődéstörténet (4)
- Magyar magánjog (5)
- Magyar anyagi büntetőjog (5)
- Oszták magánjog (6)
- Magyar pénzügyi jog (4)

A második félévben már évfolyamokra bontva folytak az előadások, sőt a IV. évfolyam részére *Maléter István*: Az európai államok legújabb története; *Szlávik Mátyás* teológiai akad. tanár: Bölcséleti etika; *Csengey Gusztáv* ny. teol. akad. tanár: Nemzeti küzdelmeink a XVII. sz. címmel speciálkollégiumot is hirdetett. Az 1919—20. tanév II. félévében *Sztehlo Zoltán* római és magyar magánjogot, *Mikler Károly* magyar alkotmány és jogtörténetet, és a magyar állam statisztikája című tárgyat, *Maléter István* magyar köz- és nemzetközi jogot, *Obetkó Dezső* magyar büntető anyagi és eljárási jogot, *Flórián Károly* pénzügytant adott elő. [12]

Mikler Károly dékán legnagyobb feladata a tanári kar toborzása volt. Már 1920 júniusában sikerült *Schneller Károlyt* a közigazgatási jog és statisztika oktatására megnyerni; ugyanezen év őszén kapta meg kinevezését *Bruckner Győző* a „történet és philosophiai” tanszékre. *Hacker Ervin* is a második miskolci tanév elején kapott állást; ugyanekkor került vissza *Obetkó Dezső* és *Maléter István*. A létszám csak 1922 szeptemberében változott; ekkor alkalmazták *Henszleman Aladárt*, egy orvosi speciálkollégium tartására. *Flórián Károly* ugyanezen év novemberében mondott le állásáról. *Hébelt Edét*, aki az eperjesi jogakadémián magyar és oszták magánjogot és bányajogot adott elő, és már ott részt vett a haladó *Martinovics-kör* munkájában „a proletárdiktatúra alatt tanúsított politikai magatartása” miatt 1920 áprilisában felfüggesztették állásából.

A hallgatói létszámról és megoszlásról az első hiteltérdemlő adat 1922-ből való. Az 1922—23. tanév I. félévében a hallgatói összlétszám 212. Ebből 72 első-, 66 másod- és 42 harmadévfolyamos hallgató volt, míg a IV. évfolyam hallgatóinak száma 32. (Volt még 13 rendkívüli hallgató és az előadások hallgatása nélkül huszonketten voltak vizsgajogosultak.) A 212 „rendes” hallgató közül 31 volt evangélikus és összesen 71 vallotta magát protestáns vallásúnak. A hallgatók többsége helyi vagy környékbeli volt (51 miskolci, 31 Borsod megyei, 24 Abaúj megyéből jött).

Az 1922—23. tanévre a jogakadémiára felvehető elsőévesek száma 60 volt. A felvételnél a numerus clausus-törvény alapján tekintettel kellett lenni a „fa-

jok és nemzetiségek" számarányára. Amint azonban azt éppen az azévi számok igazolták, a keresztények nem jelentkeztek megfelelő számban: ezért a jogakadémia 1921. október 4-i kari ülése elhatározta, hogy „a keresztény vallású pályázókkal meg nem telt megengedett létszám határáig nem keresztény kérelmezők is felvétetnek”. Mivel ez az eljárás a törvény nyílt megsértése volt, a megengedett arány fölötti zsidó származású jelentkezőket a püspök vette fel. [13] A kassai jogakadémia megszüntetésére hivatkozva az akadémia tanári kara a 60 fős elsőéves létszámot 120-ra szeretne volna felemeltetni; a minisztérium a dékán írásbeli megkeresésére választ sem adott.

ÚJ SZAKASZ

Mikler Károly az 1923. szeptember 20-i egyházkerületi ülésen lemondott dékánágáról. Elhatározásában felte-

hetően közrejátszott az államsegély megvonása után kialakult helyzet, idős kora és betegsége is. Utóda *Bruckner* Győző képesített egyetemi magántanár, a Felvidék művelődés- és jogtörténetének szorgos kutatója lett. Korábban az eperjesi jogakadémián művelődéstörténetet tanított, majd a „menekült” iglói főgimnázium tanári állását nyerte el.

Az 1923. november 9-i kari ülésen tartott dékáni székfoglaló beszédében [14] kifejtette, hogy az eperjesi főiskolai tradíciókat ápolni kívánja. Hosszú dékán-sága alatt ezt az ígéretét be is tartotta. A miskolci jogakadémia fontos feladatának látta az evangélikus egyházzal való kapcsolat erősítését és hangsúlyozta az egyházjog tudományos művelésének fontosságát. *Bruckner* egyébként egyházjogot is tanított és nagy szerepe volt abban, hogy a kánonjog mellett — hazánk akkori egyetlen evangélikus egyházjogi tanszékén — a protestáns egyházjog is beható művelést nyert. A város és a jogakadémia kapcsolatát erősíteni kívánta; erre az időre készült el a megkötendő szerződés tervezete. A város felkínált anyagi segítségét viszonzva készségesen felajánlotta azt a szellemi tőkét, melyet tanári kara képvisel. „Dékáni működésem jelszava lesz: mindent az ifjúságért!” — ennek jegyében az ifjúsági egyesületek támogatását, a Joghallgatók Testületének erősítését, az ifjúsági jóléti intézmények létrehozását és a segélyalap növelését ígérte. A hallgatók öntevékeny, tudományos tevékenységének ösztönzésére a szemináriumi élet élénkítését tartotta szükségesnek; ígéretet tett arra, hogy az önálló értékű szemináriumi értekezések megjelentetését támogatni fogja.

Fontosnak tartotta, hogy a hallgatók a szaktudományokon kívül zenével, szépirodalommal, vívással, „turistáskodással” is foglalkozzanak „kávéházbanülés vagy kártyázás” helyett. A gyorsírásban való jártasságot is szükségesnek ítélte. Az ifjúság és a tanári kar közötti viszonyra nézve elvárta, hogy „ne legyen túlságosan nagy távolság a professzor és hallgató között”, mert a szellemi munka sikerét csak a szeretetteljes együttműködés biztosíthatja. A hallgatóktól viszont megkívánta, hogy kötelességtudóak legyenek, az előadásokat rendszeresen és szorgalmasan látogassák. A hallgatók közötti esetleges felekezeti surlódásokat igyekszik elsimítani, arra törekedve, hogy a miskolci jogakadémia is — miként az eperjesi volt — az „érvényesülés szabad iskolája” legyen. A főiskola érdekei szempontjából is kívánatosnak tartotta, hogy a tanári kar „minél buzgóbb” tudományos munkásságot fejtsen ki. Ő maga egyszerű példával járt elől; tudományos tevékenységének elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia 1926-ban társadalmi-történelmi osztályának levelező tagjává választotta.

A miskolci jogakadémia kiadványai sorában fontos szerepet játszott az 1925 januárjában megindult „Miskolci Jogászélet”. A *Bruckner* Győző kezdeményezésére indult lap az első vidéki jogtudományi folyóirat volt. Mint a jogakadémia „hivatalos lapja”, 600 példányban jelent meg, kezdetben csupán a hallgatók informálását szolgálta. Később a Putnoki Béla miskolci ügyvéd által

szerkesztett fórum a városi jogélet fontosabb eseményeit is közölte, és kisebb értekezéseknek is helyet adott. A folyóirat az egyes hallgatók magas színvonalú dolgozatait is megjelentette. *Bruckner Győző* a visszaemlékezésében teljes listát készített a folyóiratban publikáló miskolci jogakadémistákról; a híressé vált tanítványok névsorának élén *Pólay Elemér*, *Váczy Péter* és *Novák István* neve áll. A Miskolci Jogászségletben megjelent terjedelmesebb vagy jelentősebb cikkek különnyomatait a Miskolci Jogászséglet könyvtárában külön is kiadták. Az első ilyen kötet 1925-ben jelent meg; 1934-ben adták ki a 100. tanulmányt. A folyóirathoz kapcsolódó másik sorozat a „Tiszai ág. hitv. jogakadémia Arcképcsarnoka” címet viselte. Ennek nyolc száma jelent meg, amelyekben a jogakadémia elhunyt tanáiról, pártfogóiról emlékeztek meg.

A jogtanárok terjedelmesebb tudományos munkáit a jogakadémia a Tudományos Értekezések Tára című sorozatban adta ki. Az utolsó (46) kiadvány 1946-ban jelent meg. A tanulmányok közül több idegen nyelvű volt, és valamennyi tartalmazott francia nyelvű ismertetőt. A helyi kiadványokon túl a tanárok német, francia és angol folyóiratokban is közöltek tanulmányokat. *Surányi-Unger Tivadarnak*, a közgazdaságtan professzorának a gazdaságtörténeti kötetét Jénában, New Yorkban is kiadták, sőt 1927-ben japánul is megjelent. [15] A joghallgatók szemináriumi dolgozatainak publikálására létrehozott „Jogakadémia Szemináriumi Értekezései” című sorozatban 1936-ig 81 tanulmányt közöltek.

HAGYOMÁNYOK, HALLGATÓI SZOKÁSOK

A joghallgatók önkormányzati szerve Miskolci Joghallgatók Testülete néven már 1920-ban megalakult. A szervezet egyik legfontosabb feladatának az eperjesi hagyományok átmentését tartotta. Korán bekapcsolódott a városi társadalmi életbe, kezdetben főleg a tavaszi ünnepek szervezése, a „jogászmárciusok” révén. [16] A miskolci joghallgatók minden évben megemlékeztek az aradi vértanúk halálának évfordulójáról. Október 6-a kultusza már Eperjesen kialakult. A Dessewffy család tagjai a 19. század második felében ugyanis jelentős anyagi támogatást nyújtottak az intézetnek, és ezzel elősegítették a jogi oktatás négy évfolyamra való kiterjesztését. Dessewffy Arisztid mártírhalála ezért a jogakadémia személyes ügyévé is lett; emlékéért Miskolcon is példás tisztességgel ápolták. *Kossuth Lajos*, volt eperjesi diák valamennyi jogászmárcius ünnepelt alakja mellett a miskolci joghallgatók *Széchenyi István*ra is sűrűn emlékeztek. A jogászok 1925. szeptember 9-i *Széchenyi-ünnepsége* Miskolc kiemelkedő társadalmi eseménye volt.

A régi eperjesi diákélet kedves hagyományai közül a ballagás is gyökeret vert Miskolcon. Először 1925. június 24-én vonultak fel a város utcáin a búcsúzó akadémisták. *Novák István* szerint a sajátos ceremónia szerint folyó ballagások idején domborodott ki legjobban Miskolc diákváros jellege. [17] (A „Ballag már a vén diák...” kezdetű, ma is kedvelt, német eredetű diákdalt egyébként éppen *Csengey Gusztáv* jogakadémiai tanár fordította magyarrá.)

A joghallgatók *Werbőczy Bajtársi Egyesülete* az irredenta szellemű Turul Szövetség helyi szervezete volt. A keretei között működő csoportok tagjai részt vettek az évenkénti revíziós felvonulásokon, minden évben gondosan ügyelve megünnepelték a kormányzó születésnapját, táborozásaik idején katonai jellegű kiképzést is kaptak. Tevékenységük mégis elsősorban a helyi ünnepségek szervezésében, irodalmi, zenei jellegű önképzőköri munkában merült ki. Az egyesület nyolc tagja alkotta például a város legkiválóbb műkedvelő zenekarát. Irodalmi vitaestjeiken szívesen ismerkedtek *Petőfi*, *Ady*, *Kosztolányi* költészetével.

A Miskolci Jogász Turista Egyesület alapítója *Bruckner Győző* volt. A hallgatók részvételével szervezett rendszeres túrákon — egy-egy történelmi emlék-

helyet felkeresve — a dékán élményszámba menő művelődéstörténeti előadásokat tartott. A hallgatók kötelező testnevelési foglalkozásaikon télen (egy ideig Gerevich Aladár vezetése mellett) vívást, továbbá tornát tanultak, korcsolya- és sítanfolyamra jártak, nyáron heti egy délután atletizáltak.

TANÁROK, TÁRGYAK AZ 1928–29. TANÉVBEN

Az első évtized vázlatos krónikájának végére a tanárok névsorának áttekintése és a húszas évek végén oktatott tárgyak ismertetése kívánkozik. Adataink nemcsak erre az évre érvényesek; a jogakadémiák tantárgyi struktúrája megszüntetésükig lényegében nem változott. A tanári kar összetétele sem módosult olyan sokat, hogy ez az egy év ne adna jellemző képet.

A kötelező elsőéves tárgyak lényegében történeti-alapozó jellegűek voltak. [18] A római jog két féléves, heti 8 órában oktatott stúdium volt. Előadója *Sztehlo* Zoltán lett, aki hazánkban először foglalkozott jogi papyrológiával. A római jog mellett rendkívül kiterjedt antik történelmi ismeretei voltak, amelyet aztán (1939-től) a debreceni egyetem római jogi tanszékén hasznosított. A magyar alkotmány- és jogtörténetet *Bruckner Győző*, az első félévben őt, a másodikban két órában adta elő. A szakmai alapfogalmakat ismertető és a jogász hivatás legfontosabb területeit áttekintő „Bevezetés a jog- és államtudományokba” című első féléves tárgyat elismerten a főiskola legjobb előadója, *Zsedényi Béla* oktatta. A heti kétórás előadás mellett — miután hosszabb nyugati tanulmányúton ismerkedett a sajtó ottani gyakorlatával — 1929-ben népszerű sajtótudományi szemináriumot is indított.

A második évfolyam az első félévben *Hacker* Ervintől jogbölcészetet és magyar magánjogot hallgatott és élvezhette *Zsedényi Béla* heti hatórás közjogi előadásait. A közgazdaságtani ismereteket a népmozgalmi statisztika európai hírűvé lett professzora, *Schneller* Károly adta elő heti 5 órában. A második félévben folytatódtak a köz- és magánjogi előadások, emellett *Schneller* Károly pénzügytant, *Zsedényi Béla* nemzetközi jogot oktatott. A másodikéves akadémisták az első félévben heti 22, a másodikban 18 óra előadást hallgattak.

A jogakadémiák tanterve szerint a III. évfolyamon a tanév mindkét félévében csak jogi tárgyakat oktattak. Egész éves tárgy volt a magyar anyagi büntetőjog, amelynek heti ötórás előadásait *Hacker* Ervin tartotta. Hazánkban akkor még egyedülálló módon a tételes büntetőjog keretében kriminológiával is foglalkozott. Börtönügyi tárgyú tanulmányai országosan ismertek, vitettképes előadásai újszerűek voltak. A magyar polgári törvénykezési jog szintén egész éves, a magyar kereskedelmi és váltójog első féléves tárgy volt. Mindkettőt *Surányi-Unger* Tivadar adta elő, aki az 1929–30-as tanévtől a szegedi egyetem tanára lett. (*Erdei* Ferenc tőle kapta tudományos indíttatását.)

A harmadik évfolyam a tanév első felében heti hat órában *Sztehlo* Zoltán osztrák magánjog előadásait is hallgatta. A második félévben került sorra a magyar büntető perjog (*Hacker* Ervin) és a magyar állam statisztikája (*Schneller* Károly), az előbbi őt, az utóbbi négy órában hetenként.

A végzős (IV.) évfolyam államtudományi képzést kapott. A magyar igazgatási és a magyar pénzügyi jog két féléves, heti 4–4 órás tárgy volt. *Szontagh* Vilmos kiváló gyakorlati érzékű előadó, későbbi debreceni egyetemi tanár gondozásában. Az első félévben öt óra politikai (*Zsedényi Béla*) és *Bruckner* Győző hétórás egyházjogi előadása egészítette ki a heti órarendet.

A kötelező tárgyak mellett az oktatók speciálkollégiumokat is hirdettek. Ezek között voltak olyanok, amelyeket a jelölteknek a négy év alatt egy (tetszőleges) félévben feltétlenül hallgatniuk kellett. Ide tartozott *Bruckner* Győző három, heti 4–4 órás kurzusa: Magyar művelődéstörténelem, A francia nagy

forradalom kora és Ethika címmel, Henszelmann Aladár Törvényszéki orvostan és Közegészségtan (heti két-két órás) kollégiumai és Szontagh Vilmos államszámviteltani szemináriuma. A nem kötelező speciálkollégiumokat a hallgató csak akkor volt kénytelen látogatni, ha a heti óraszámja nem érte el a húszat. Voltak nagyon népszerű kurzusok: ilyen volt például Hacker Ervin büntetőjogi szemináriuma, amelyre csak a professzor előzetes engedélyével lehetett jelentkezni. Rendkívül népszerű volt a Bruckner Győző vezette egyházi jogi szeminárium is.

JEGYZETEK

- 1 Az eperjesi kollégium Miskolcra kerüléséről leg részletesebben dr. Mikler Károly: Az eperjesi ág. hitv. ev. egyházkerületi collegiumi jogakadémiának 1918. december 28-án bekövetkezett cseh megszállás következtében Miskolcra történt áthelyezése. (Sárospatak, 1922.) című munkájában írt. Érdekes részletek találhatóak erről a kérdéssel még az Evangélikus Országos Levéltár (továbbiakban EOL) bir-
tokában levő „Kari ülési jegyzőkönyvek 1919–1926” felirátú kötet 3–4. lapjain.
- 2 Dr. Bruckner Győző: A miskolci jogakadémia múltja és kulturmunkássága (1919–1959) című (Erdélyt 1953–1959), az EOL-nál örökös letétbe helyezett kézirat. EOL. Bruckner Győző-hagyaték. Irrattár 15. (Továbbiakban: Bruckner) I. k. 10.
A rendkívül értékes visszaemlékezést munkám során mindvégig felhasználtam; a dolgozatban a hivatkozás nélküli idézőjeles szövegrészeket is ebből a műből vettem.
- 3 EOL Tiszai Egyházkerület Jogakadémiája. Kari ülési jegyzőkönyvek 1919–1926. 3. l.
- 4 Dr. Bruckner Győző: A miskolczi (eperjesi) ág. hitv. ev. egyházkerületi jogakadémiának válságos napjai. A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület miskolczi (eperjesi) jogakadémiájának Almanachja (továbbiakban: Almanach) 1922/23. tanév 114–123. l.
- 5 Bruckner I. 55. l.
- 6 Hacker Ervin: Az egyházak szerepe a főiskolai oktatásban. Miskolci Jogászélet Könyvtára 27. sz. Szontagh Vilmos dr.: A protestáns egyházak iskolafenntartási jogát ért sérelem. Miskolc, 1927.
- 7 Bruckner I. 80. l.
- 8 Bruckner Győző: Az eperjesi ev. Kollégium ősi pártfogásának állásfoglalása a miskolci ev. jogakadémia kérdésében. Miskolc, 1928. 11. l.
- 9 Budapesti Hírlap 1926. szeptember 1.; Bruckner I. 110. l.
- 10 Almanach 1927/28. tanév 20–21. l.
- 11 Bruckner I. 113. l.
- 12 EOL Tiszai Egyházkerület Jogakadémiája. Kari ülési jegyzőkönyvek 1919–1926. 7., 9., 22. l.
- 13 Uo. 78., 99., 100. l.
- 14 Almanach 1923/24. tanév 99–105. l.
- 15 A jogakadémia tanárainak szakirodalmi munkásságáról Tóvári Judit–Berez József: A jogakadémia és könyvtárának szerepe Miskolc kulturális életében a két világháború között. Könyvtári Krónika III. (Miskolc 1981.) 223–230. l.
- 16 Dr. Novák István: Az eperjesi–miskolci jogászfűjség diákélete. Miskolc, 1941. 264–328. l. A testületnek az Eperjesről való menekülés 10. évfordulójára kiadott „Kötörő” c. kiadványa országos visszhangot váltott ki.
- 17 A TIT megyei szervezete és a Lévay József Könyvtár 1982. május 17-i „Adalékok a miskolci jogakadémia történetéhez” címmel tartott ankétján dr. Pólay Elemér, a JATE professzora és dr. Novák István, az ELTE címzetes egyetemi tanára tartott előadást. Erről szóló ismeretéselem A MI Egyetemünk 1982. szeptember 27. és október 1-i számában jelent meg. A ballagások eseményeiről az Almanachok minden évben tudósítottak. A Miskolci Jogászélet 1929. szeptemberi száma „Jogásballagás” címmel terjedelmes cikkben foglalkozott a ballagások eredetével és azévi eseményeivel.
- 18 Almanach 1928/29. tanév 19–23. l.